

Od mezolitske kulture do tibetanskih bogov

Franc Šrimpf

Državna založba Slovenije in Društvo za primerjalno religiologijo v Ljubljani sta z letnico 1996 izdali delo epohalnega pomena: Zgodovino religiozних verovanj in idej avtorja Mircea Eliadeja. Opus treh knjig je prevedla skupina prevajalcev: Mojca Mihelič, Mitja Saje, Vid Snoj, Igor Škamperle, Vesna Velkovrh-Bukilica, Tomo Virk in Mojka Žbona. Uredil je knigo Marko Uršič.

Kdor je ali bo prebral to sicer znanstveno, toda v simpatičnem literarnem slogu napisano delo, bo nedvomno bogatejši. Razlogov za to je več, nekatere bom v naslednjem skušal predstaviti.

Avtor Mircea Eliade, sicer svetovno znani raziskovalec in pisec številnih knjig s področja religiologije – v Sloveniji je izšlo le eno delo, »Kozmos in zgodovina«, in to šele l. 1992, čeprav je pisec ustvarjal in izdajal knjige že od l. 1949 dalje – je z izdajo »Zgodovine religiozних verovanj in idej« kulminiral ne samo svoje veliko znanje o verovanjih človeštva od »začetkov« do danes, temveč je uspel ta različna verovanja z vsega sveta združiti in strniti v celoto in – kar je pomembno še posebej – vzpostaviti paralele med njimi. Sinteza, torej, in komparacija, dve znanstveni metodi, katerih rezultate podaja to grandiozno delo, sedaj na voljo tudi v slovenščini, ter izdano na skupaj skoraj 900 straneh velikega formata in opremljeno s številnimi barvnimi prilogami.

Namen tega sestavka ni povzemati vsebino vseh treh knjig (to so KL pred časom že storili). Želi predvsem opozoriti na vrednost dela, na njegov pomen, na odmev, ki ga bo delo verjetno sprožilo med sedanjimi in prihodnjimi slovenskimi bralci, ne glede na skromnejši odziv, ki ga trenutno ima slovenska tiskana beseda v knjigi. V tem pogledu smo – skupaj z avtorjem Eliadejem – vendarle lahko optimisti. Eliade je namreč verjel v duhovno prihodnost človeštva, čeprav je seveda jasno videl, kaj se dogaja v našem stoletju: to pa je predvsem »profanacija« vsega čistega, kar je od nekdaj veljalo za sveto in se je kljub vsemu ohranilo v tej ali drugačni obliki skozi tisočletja do današnjih, t.i. modernih časov.

To, kar preseneča sodobnega bralca tega dela najprej, je obsežnost obravnavane snovi. Eliade namreč sega v komaj še znano preteklost, imenovano mezolitska kultura (natufski ljudje), ki se je dogajala okoli l. 8000 p. n. š. Če k temu prištejemo še »naših« 2000 let, pomeni, da je avtor dosegel skoraj neverjetno obdobje deset tisoč let. Pregledati sporočila verstev, verovanja in religiozних idej tako obsežnega

obdobja skoraj celotnega planeta Zemlja (žal avtor zaradi smrti l. 1986 ni mogel dokončati še četrte knjige, v kateri je že začel z obravnavo verovanj v Srednji in Južni Ameriki, prav tako pa je nameraval prikazati tudi stanje novih verstev in ateizma v 20. stoletju), je zahtevalo enormno znanje in tudi silovito življenjsko energijo. S tem pa je očitno razpolagal Eliade, Romun, sicer pa svetovljan par excellence. Da je zmožel tako delo, se čudimo posebno danes, ko bi se lotila podobnega dela le vrsta specializiranih strokovnjakov.

Obsežnost tega Eliadejevega dela seveda ni edina posebnost. V njem avtor ne ponuja samo obilico podatkov, zgodovinskih dejstev in dogodkov – brez teh seveda tudi ne gre – temveč se globokomno poglablja v samo bistvo verovanja ali neke religije, ki jo obravnava. To delo je bilo še zlasti težavno v primerih, ko so nekatera verstva (primer Elevzinskih misterijev, čeprav so bila »dejavna« kar 2000 let), skrbno skrivala svoje obrede in kulte, katerih skrivnost ni bila nikoli odkrita.

Že zgodaj so nekatere religije razodevale globok duhovni, tudi filozofski značaj. Religiozna misel je pomenila marsikje tudi začetek spekulativnega mišljenja. To je pomenilo, da se je Eliade moral spopasti tudi z njihovo filozofijo. V tem je avtor pokazal poglobljeno znanje, kar velja zlasti za Zoroastrovo religijo ter za indijska verstva, posebej za budizem. (V Indiji je tudi študiral). Podobno natančno je še raziskoval kitajska verovanja, grško religijo, egipčanske kulte ter krščanstvo. Poglobil se je tudi v islam. Ob tem se tudi ni mogel izogniti raznim »heretičnim« gibanjem, shizmam, kakor tudi ne mističnim izročilom, ki so jih polna vsa verstva.

Nadaljnja vrednost Eliadejeve »Zgodovine« je uporaba številnih vzporednic, kakor jih je opazil med verstvi. Te paralele so kazale na to, da so si posamezne religije sposajale bogove druga od druge. To je pogosto privedlo do sinkretizma, do stapljanja tako religiozних običajev kot samih idej. Tako se srečamo s pravim obiljem bogov, boginj in božanstev, ki so si med seboj močno podobni.

Zgodovina verovanj in verstev posameznih ljudstev je bila skoraj povsod bolj ali manj povezana z narodnim, političnim in državnim obstojem narodov in ljudstev. Zato nas Eliade vpelje tudi v politične, etnične, državne konstelacije v obdobjih, ki jih obravnava. Razumljivo, da lahko to stori le toliko, kolikor je bilo nujno potrebno, da je prikazal vpliv, ki so ga imele religiozne ideje, pozneje utelešene tudi v verskih institucijah in v teologijah, na vznik, rast, obstoj včasih morda tudi na propad določenih državno-pravnih tvorb.

Odras religiozne misli je Eliade prepoznal predvsem v številnih mitih, v razodetih sporočilih in oznanilih, v poznejših legendah, v literarnih, likovnih in glasbenih umetninah. Čeprav je v ospredju prikaz religiozних verovanj in idej pa je celotno delo prežeto tudi z orisi splošne kulture in civilizacije v obravnavanih obdobjih. Tako upravičeno lahko imenujemo avtorja ko polihistorja.

To, kar dela Eliadejevo delo posebej privlačno, je njegov objektivni pristop do snovi. Je analitičen, vendar ne kritično znanstven. Zato bi morda lahko rečeli, da

je katero od obravnavanih verstev »bolj pri srcu« kot drugo, čeprav morda kaže več zanimanja, recimo, za indijsko misel, pa tudi šamanstvo je proučeval zlasti zelo podrobno.

Še do ene ugotovitve nas pripelje to veliko delo, ki ga preberemo do konca: da imamo ves čas opraviti z živo človekovo mislijo in ne s kakšnimi fosili. Ta misel je bila živa ves čas in je živa še danes. Eliade jo tesno povezuje s človeškim bivanjem sploh. Osnovni element tega bivanja so ostali v vseh civilizacijah – in so taki tudi v naši, sedanji – nespremenjeni. Smo eno s kozmičnim ritmom – dan in noč se še vedno izmenjavata... Zato povzemamo Eliadejevo misel, ko pravi, da je človek v svojem bistvu ostal religiozno bitje – četudi ne priznava več religiozних vrednot svojega časa.

Veliko delo je opravila tudi skupina prevajalcev, ki je prevajala timsko, le Mojca Mihelič je tretjo knjigo prevedla sama (vsi so prevajali iz francoskega izvirnika). Pomemben delež k notranji opremi knjig je prispevala Vesna Velkovrh-Bukilica, urenila je slikovno gradivo in napisala besedilo k slikam. Nad vsem pa je nedvomno bedelo eruditivno oko urednika slovenske izdaje Marka Uršiča.